

4. 7. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vypořádání společného jmění manželů aneb dokud nás smrt nerozdělí

Zemře-li jeden z manželů, zaniká spolu s manželstvím i jejich společné jmění, které je nutné řádně vypořádat. Zákon proto ukládá soudnímu komisaři, aby tak učinil v rámci pozůstalostního řízení a rozhodl, jaká část majetku případně přeživšímu manželovi a jaká se naopak stane pozůstalostí, která se dále bude rozdělovat mezi dědice.

Ať už je společné jmění manželů zrušeno, zúženo, nebo pokud zaniká, zákon předpokládá, že bude následně vypořádáno, nebo-li přímo slovy zákonodárce, že dojde k likvidaci dosud společných práv a povinností manželů. Společné jmění manželů je přitom i po rekonstrukci možné vypořádat dohodou, soudním rozhodnutím či aplikací nevyvratitelné právní domněnky obsažené v ustanovení § 741 OZ. Způsob vypořádání je pak odvislý od důvodu zrušení, zúžení či zániku společného jmění manželů.

Škála těchto důvodů je přitom poměrně široká. Kupříkladu zaniknout tak manželství může smrtí jednoho z manželů, popřípadě jeho prohlášením za mrtvého, ale též třeba změnou pohlaví jednoho z manželů, či nejčastěji zřejmě z důvodu rozvodu (pozn. autora: uvedený výčet je pouze enumerativní). Tento článek se zaměřuje na první z výše jmenovaných důvodů, tedy na zánik manželství a společného jmění manželů smrtí jednoho z nich, a to s důrazem na vypořádání společného jmění manželů dohodou.

Zánik společného jmění smrtí jednoho z manželů

Na situaci, kdy manželství a spolu s ním i společné jmění manželů zanikají smrtí jednoho z páru, dopadá ustanovení § 764 odst. 1 OZ. Podle něj se majetkové povinnosti a práva bývalých manželů se posoudí v rámci řízení o dědictví (terminologicky správně v řízení o pozůstalosti), a to podle **majetkového režimu**, který mezi manžely existoval, popřípadě podle **pokynů**, které zemřelý manžel ještě za svého života ohledně svého majetku pro případ smrti učinil. Jinak se použijí pravidla obsažená v ustanovení § 742 OZ, ledaže se pozůstalý manžel dohodne s dědici o vypořádání jinak.

Ze spojení ustanovení § 764 odst. 1 OZ s ustanovením § 162 ZŘS tudíž vyplývá, že při zániku manželství smrtí může být společné jmění manželů vypořádáno pouze dohodou pozůstalého manžela s dědici, a nebo rozhodnutím soudu. Na místo zesnulého manžela tedy vstupují jeho dědicové.

Zajímavé přitom je, že pozůstalý manžel velmi často vystupuje na obou stranách, tedy jako pozůstalý manžel i jako dědic. Dohoda manžela s dědici, coby preferovaná varianta vypořádání společného jmění manželů v případě jeho zániku smrtí, však nesmí být v rozporu s pokyny, které zesnulý manžel ještě za svého života udělil ohledně svého majetku pro případ smrti. Styčným bodem ustanovení § 764 odst. 1 OZ a § 162 ZŘS je přitom právě pojem pokynů zůstavitele, resp. zemřelého manžela, jejichž specifikace následuje níže.

Pokyny zesnulého manžela

Procesní úprava vypořádání společného jmění manželů totiž nepočítá s vypořádáním v pozůstalostním řízení na základě dohody uzavřené ještě za trvání manželství oběma manžely, ale, jak je výše uvedeno, pouze s dohodou pozůstalého manžela a dědiců, popřípadě s autoritativním vypořádáním rozhodnutím soudu. Případná dohoda manželů o vypořádání jejich společného jmění pro případ smrti jednoho z nich proto **není přímým titulem k vypořádání** v rámci pozůstalostního řízení, ale nahlíží se na ně pouze jako na pokyny dané zůstavitelem.[1] Lze přitom uvažovat o dvou typech dohod, a to o dohodě uzavírané mezi manžely v režimu § 718 odst. 2 OZ nebo o dohodě sjednané v režimu § 738 OZ.

Dohoda dle § 718 odst. 2 OZ je vlastně zvláštním typem smlouvy o majetkovém režimu manželů, kterou se jejich majetkové poměry uspořádávají pro případ zániku manželství smrtí. Nadto může tato smlouva plnit ještě další úlohu, jelikož je možné, aby smlouva o uspořádání pro případ zániku manželství smrtí byla považována za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti. Na takovou smlouvu by se tedy pohlíželo nejen jako na pokyn daný zůstavitelem, ale současně i jako na dědický titul. Zákon pro smlouvu v režimu § 718 odst. 2 OZ (stejně jako pro dědickou smlouvu) vyžaduje formu veřejné listiny. Nicméně v případě, že by po uzavření takové smlouvy splňující i náležitosti dědické smlouvy došlo k zániku manželství rozvodem, nebyly by její účinky zachovány a nemohla by být použita (po smrti jednoho z rozvedených manželů) jako smlouva dědická, byť ta se rozvodem manželství bez dalšího neruší (viz § 1593 odst. 1 OZ).

Dohoda o vypořádání dle § 738 OZ nemusí být uzavřena ve formě veřejné listiny, avšak v případě, že je uzavírána za trvání manželství, požaduje pro ni zákon alespoň formu písemnou. Ve světle § 162 odst. 1 ZŘS však bude mít na rozdíl od dohody dle § 718 odst. 2 OZ účinky vždy pouze jako pokyn zemřelého manžela.

Evidence manželských majetkových smluv

Pokud jde o zápisy manželských majetkových smluv do veřejného seznamu, počítá zákon po rekodifikaci nově se dvěma seznamy. Do prvního z nich, **evidence listin** o manželském majetkovém režimu, se zapisují všechny smlouvy měnící zákonný majetkový režim manželů. Zápis provádí osoba (typicky notář), která danou listinu sepsala, a to automaticky i bez výslovného souhlasu manželů. Tento seznam je však neveřejný a slouží zejména pro účely pozůstalostního řízení a jako zdroj informací pro pověřeného soudního komisaře.

Druhý seznam, jenž je stejně jako první jmenovaný veden Notářskou komorou ČR, se označuje jako **seznam listin** o manželském majetkovém režimu a zápisy v něm jsou veřejné. Právě z toho důvodu se do něj smlouva o majetkovém režimu zapisuje pouze, je-li to v ní výslovně ujednáno, nebo na žádost obou manželů. Výhodou zápisu smlouvy do seznamu je, že se manželé mohou jejich účinků dovolat vůči třetím osobám.[2]

Výše popsaná evidence se však **netýká dohod uzavíraných v režimu § 738 OZ**. Už z povahy věci je zřejmé, že rozhodně nemůže dojít k automatickému zápisu dohody dle § 738 OZ do evidence listin. Nicméně zápis takové dohody do seznamu listin zde zřejmě vyloučen není, a teoreticky by tak o něj manželé mohli požádat. V opačném případě se skýtá též možnost uložit listinu do advokátní či notářské úschovy.

Závěr

Zaniká-li v důsledku smrti jednoho z manželů s manželstvím společné jmění manželů, musí dojít v

rámci pozůstalostního řízení nejprve k vypořádání takto zaniklého společného jmění manželů. Soud (resp. soudní komisař) přitom vychází jednak z majetkového režimu, který mezi sebou manželé měli, ať se jedná o režim zákonný, v němž by se uplatnila pravidla ustanovení § 742 OZ, nebo režim smluvený, tedy založený na smlouvách o majetkovém režimu (např. režim oddělených jmění), popřípadě režim určený mezi manžely soudem.

Dále však soud musí zohlednit také pokyny zůstavitele, ať již ve formě dohod dle § 718 odst. 2 OZ (na které by se však dalo pohlížet také jako na dohody stanovující smluvený režim), nebo dohod dle § 738 OZ. Při schvalování dohody pozůstalého manžela a dědiců, ani při autoritativním usnesení o vypořádání společného jmění ovšem soud **proti těmto pokynům nesmí rozhodnout**. Byť tedy dohody (dle § 718 odst. 2 i § 738 OZ) nejsou přímo titulem k vypořádání společného jmění manželů, jejich účinky zde nelze pominout.

Mgr. Veronika Tomanová,
advokátní koncipientka

[Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Longin Business Center
Na Rybníčku 1329/5
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350

Fax: +420 296 368 351

e-mail: law.office@mn-legal.eu

[1] Hrušáková a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655–975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, k § 736.

[2] Hrušáková a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655–975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, k § 721.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)

- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)